

MAGYAR HADJÁRATOK A XV. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN.

(Negyedik közlemény.)

1433.

a) *Husziták ellen.* Az országbíró a Töttös László s lévai Cseh Péter között folyó ügy tárgyalását *jan. 13-áról* azért halasztja el aug. 1-re, mert a csehek és egyéb eretnekek az ország felső vidékét, nevezetesen *Nyitra megyét*, melyben alperes lakik, ellenséges módon megtámadták.¹

Zsigmond király Pozsonynak a husziták elleni védelmére 1433 *febr. 3-án* (Sienából) a többi között a szentmártoni (pannonhalmi) apátság fegyveres népeit is kirendeli. Ennek következtében jelenti a főapát *febr. 25-én* Pozsony városának, hogy a királytól a Wiklefsták, illetve husziták ellen kirendelt hadi népet mihamarabb Pozsony felé küldi, megjegyzi azonban, hogy fegyveres erejének más része most a király személye körül hadi szolgálatot teljesít.²

A Bátmonostori László s az esztergomi érsek közötti peres ügyet azért halasztja el a nádor *febr. 9-ről* aug. 1-ére, mert a bárók és az egyháznagyok a pozsony-, nyitra- s trencsénmegyei nemeseknek összes peres ügyeit elnapolták.³

Hontpázmán nb. gróf Szentgyörgyi László *márcz. 9-én* azt írja Pozsony polgárainak, hogy a husziták az ő szegény népeit kirabolják.⁴

¹ Zichy-oklevéltár VIII. 461.

² Fejér X. 8, 634. — Pannonhalmi oklevéltár III. 506.

³ Zichy-oklevéltár VIII. 484.

⁴ Pozsony-város levéltára Lad. 60., nr. 38.

Máj. 12-én a lőcsei tanács Liptó megyén keresztül bizonyos Dávid nevű embert küld «ad cohortem saevissimorum *Hussitarum*» (a felette vad husziták seregéhez).¹

Töttös László ügyeit a törökök és a husziták ellen indított hadbaszállás miatt máj. 1-éről okt. 6-ára elhalasztják.²

Az országbíró jún. 4-én a veszprémmegyei Takácsiak és a bakonybéli apát közötti pört a törökök és a husziták ellen most indított országos hadbaszállás miatt máj. 1-éről okt. 6-ára elhalasztja.³

A király Pozsonyban 1435 jan. 18-án tanúsítja, hogy előtte Neuhausi Menyhért cseh báró egynéhány embere elismeri, hogy őket a Kanizsaiak és ezeknek kismartoni alattvalói bizonyos kártételekre nézve 356 forinttal kielégítették. A dolog úgy történt, hogy 1433 nov. 16-án, midőn Magyar- és Csehország között háború folyt, a Kanizsaiak kismartoni várnagya az ottani jobbágyokkal együttesen a nevezett cseheket megtámadták és kifosztották.⁴

Alig szenvedhet kétséget, hogy a következő adat szintén ezen 1433. évi hadjáratra vonatkozik: A király Nagyszombatban 1435 jún. 2-án tanúsítja, hogy akkor, midőn nemrég (diebus non diu retrolapsis) Nagyszombat városa B... nevű huszitavezér által elfoglaltatott, a Körtvélyesi-család tagjainak számos oklevele elveszett; tekintetbe veszi azonkívül a Körtvélyesiek érdemeit, melyeket a Cseh- és Morvaországban a husziták ellen nemrég lezajlott hadjáratok alatt szereztek.⁵ — Az itt említett huszitavezér lehetne esetleg Strazniczi Bedrich. Mellékesen legyen említve, hogy a király 1436 és 1437 között Strazniczi Bedrich nevű papnak bizonyos Kunes-nek birtokában volt Kolini jószágát adományozza.⁶

A király Pozsonyban 1434 decz. 16-án tanúsítja, hogy lévai Cseh Péter házitisztjei: Pogánytelki István fiai Tamás és Bálint akkor, midőn a husziták Nagyszombat városát és egyéb határ-

¹ Századok 1909. évf. 846.

² Zichy-oklevéltár VIII. 389, 497.

³ Történelmi Tár 1903. évf. 366.

⁴ Sopronmegyei oklevéltár II. 225, 227. ...

⁵ Károlyi-oklevéltár II. 157, 158.

⁶ Altmann: 12341. sz.

széli helységet elfoglalták, uruk kíséretében hű szolgálatokat tettek, miért is nekik, valamint nemzetségi rokonaiknak (Belegi Jakab, Gyivai Dömjén, Tatai Antal, Pogánytelki Peres István) Pogánytelek, Gyiva, Béla s Nygech nevű esztergommegyei birtokokra adománylevelet ad.¹ Miután Esztergom megye párkányi járásában Gyivától és Bélától nem igen messze még most is egy peresi pusztá van, nem valószínű, hogy fenti Pogánytelki Peres István e tájon birtokolt.

Több mint valószínű, hogy a királynak Pozsonyban 1435 szept. 21-én a veszprémmegyebeli Gebártházi (Gebártfalvaszalóki) Péter (bajmócezi Noffri fiai Lénárd és János házitisztje) számára kiállított okirata szintén ezen hadjáratra vonatkozik. Elmondja benne, hogy nevezett Péter akkor, *midőn a husziták Szakolczát kezükben tartották* és más felvidéki helységeket ostromoltak, sok erdemet szerzett és Szakolczának visszafoglalása után a város megőrzése körül tőle telhető módon eljár.²

b) *A törökök ellen.* Már fent láttuk, hogy többrendbeli peres ügy tárgyalását nemcsak a husziták, hanem a törökök elleni hadbaszállás miatt is *máj. 1-éről* okt. 6-ára elhalasztották, 1433 *decz. 2-án* felhívja a király a zágráb-gréczi előjáróságot, hogy ne akadályozza a zágrábi káptalant abban, hogy az e vidéket pusztító törökök és bizonyos *Rotter* (= Rottar) nevű garázdálkodónak zaklatásai elleni védelmezés céljából a «popov turen» nevű tornyot kijavítsa s megerősítse.³

Ez évi hadieseményekre vonatkozik még a következő is: Zsigmond Sienából 1433 *jan. 21-én* felhívja Kanizsai László, Sopron megye főispánját, hogy e levélnek vétele után haladéktalanul nagyobb hadsereget és ebben legalább 100 lovast, saját költségén Sienába úgy küldjön, hogy e csapatok legkésőbb április havában már ott legyenek. (Rátót nb.) Tari Róbert és Arany István (később Nógrád megye főispánja) a többit majd élő szóval fogják vele közölni.⁴

¹ Hazai okmánytár I. 334.

² Hazai okmánytár II. 257, 273.

³ Tkalčić: Mon. civ. Zagr. II. 85—86.

⁴ Fejér X. 7, 474—477. — Tudjuk, hogy a király ugyanezen ügyben már 1432 okt. 28-án Kanizsai Lászlóhoz fordult.

1437 szept. 27-én kelt oklevelében Zsigmond előadja, hogy római megkoronáztatása után (1433) Németországba az ott megtartandó conciliumra utazván, arról értesült, hogy a törökök Bosznia királyát és népeit, kik a magyar király fenhatósága alá tartoztak, hallatlanul megtámadták és a boszniai területen rettentően garázdálkodnak. A megtámadott ország védelmezését a kipróbált Tallóczy Matko bánra bízta, ki feladatát fényesen megoldotta. A törökök már a bán megérkezése által annyira visszariadtak a harcztól, hogy nyílt csatába bele nem bocsátkoztak és a bán a boszniai királylyal együtt a legtöbb várat kardcsapás nélkül visszafoglalta.¹

Itinerár. Jan. 1—22.: Siena; febr. 1—24.: Siena; márcz. 1—23.: Siena; ápr. 1—23.: Siena; ápr. 25-én Sienát elhagyván, Róma felé veszi útját; máj. 9.: Viterbo; máj. 21., 25., 31.: Róma; jún. 1—30.: Róma; júl. 1—31.: Róma; aug. 1—12.: Róma; aug. 15.: Todi (a perugiai tartományban); aug. 15.: *Monte rotondo nevű várhoz közel levő tábor* (a római tartományban); aug. 20., 22.: Foligno; aug. 26—29.: Perugia; aug. 31.: Cagli; szept. 1.: Urbino; szept. 3.: Rimini; szept. 6.: Ravenna; szept. 9—19.: Ferrara; szept. 21—29.: Mantua; szept. 29.: Piscaria; okt. 1., 2.: Pistoja; okt. 4.: Trient; okt. 6.: Fürstenburg (Tirolban); okt. 9.: Feldkirch, Konstanz, Zürich, Schaffhausen; okt. 11—31.: Bazel; nov. 1—30.: Bazel; decz. 1—31.: Bazel. — A király Rómában igen nagy magyar kísérettel tartózkodott, melynek tagjai sorából a következők itt említésre méltók: *a)* Rozgonyi Simon fiai István és György. Pozsony megye főispánjai, kik az eretnek husziták ellen indított hadsereg főparancsnokai; *b)* Rozgonyi László fia István, Temes-, Győr és Fehérmegye főispánja, ki a törökök elleni hadsereg főparancsnoka s az ország védelmezője; *c)* Tallóczy Matko, Keve-megye főispánja s Belgrád kapitánya.²

¹ Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára 116.

² V. ö. a Századok 1903. évf. 907—920-ik old. megjelent dolgozattal.

1434.

A *husziták ellen*. Az országbíró Töttös Lászlónak lévai Cseh Péter elleni ügyét *jan. 13-ról* máj. 1-ére, *okt. 6-áról* pedig 1435 jan. 13-ára azért halasztja el, mert egy királyi parancslevél arról tanúskodik, hogy Cseh Péter Tapolcsán város visszavételével, rongált állapotának helyreállításával és az árkok vizzel való magtöltésével el van foglalva.¹

A király *nov. 20-án* (Pozsonyból) megparancsolja a (trencsénmegyei) sztrecsényi várnagyoknak, hogy *Várna* város, *Belene* (ma *Bella*) s *Teplicz* (ma *Teplicska*) faluk lakosaira ne vessenek ki nagyobb adót, mert a huszitáktól úgylis sok kárt szenvedtek.²

A király *decz. 16-án* (Pozsonyból)* a (liptómegyei) *lipcsei* városbírónak és esküdteknek a város közönsége nevében előadott kérelmére — miután előbb elpanaszolták, hogy a husziták a várost felégették és akkor régi szabadságleveleik elpusztultak — szabadjogaikat megerősíti.³

Itinerár. Jan. 1—31.: Bazel; febr. 1—28.: Bazel; márcz. 1—28.: Bazel; ápr. 1—30.: Bazel; máj. 1—13.: Bazel; máj. 13.: Brugg; máj. 15., 19., 20.: Bادن; máj. 21.: Kaiserstuhl; máj. 22.: Schaffhausen; máj. 24., 25.: Radolfzell; jún. 2—29.: Ulm; júl. 1—31.: Ulm; aug. 3—13.: Ulm; aug. 14—16.: Augsburg; aug. 20., 21., 24., 25., 29., 30., 31.: Regensburg; szept. 1—30.: Regensburg; okt. 1., 2.: Regensburg; okt. 7.: *in descensu nostro navali prope Kornewburg*;⁴ okt. 16., 20., 22., 27., 28.: Pozsony; nov. 1—30.: Pozsony; decz. 3., 4., 6., 8., 16., 17., 27., 29., 30.: Pozsony.

¹ Zichy-oklevéltár VIII. 461.

² Történelmi Tár 1896. évf. 516.

³ Századok 1909. évf. 863.

⁴ Onnan arról értesíti Pozsony megye főispánját és Pozsony városát, hogy másnap Pozsonyba érkezik és hogy számára jó ebédet készítsenek (Fejér X. 8, 635—636). Hogy az itinerárban a *hadihajói* szállást említik, arra, tudomásommal, ez az első eset.

1435.

A törökök ellen Nándorfehérvár felé. Az országbíró bátmonostori Tóttös László ügyeinek tárgyalását *okt. 6-áról* azért halasztja el 1436 jan. 13-ára, mert László a királynak ágyúkkal, műszaki s egyéb hadikészülékekkel felszerelt hajórajával Nándorfehérvárról az alsóvidék felé vonulni készül.¹

Tallóczy Ferenc, Keve megye főispánja (Haramból) *szept. 14-én* Remetei Ferencnek írja, hogy azonnal a hadsereghez csatlakozzék.²

Némi összefüggésben a törökök elleni harcokkal áll még a következő is: A király 1435 aug. 18-án (Szakolczáról) Tallóczy Matkónak és Ferencnek megparancsolja, hogy a királyi oltalom alatt álló zágrábi káptalant bizonyos *Rotter* nevű német (vagy ausztriai = teuthonus) ember ellen, ki a káptalannak Petrovina másként Volavlye nevű birtokát megtámadta, védelmezze.³ Erről a Rotterről már 1433 decz. 22-én olvastunk.

Említésre méltó ezen évből az is, hogy Zsigmond *jan. 9-én* Landsee Lajost, a német rend christburgi (a marienwerderi kerületben) komtúrját arról értesíti, hogy a lengyel ügy rendezésére kitűzött napot febr. 2-áról máj. 6-ára elhalasztja, mert személyesen akar benne résztvenni és hogy ez Pohárnok István nevű lovagja által a lengyel királynak tudomására is hozatott.⁴

Itinerár. Jan. 1., 4., 6., 7., 8., 9., 13.: Pozsony; jan. 15.: Hainburg; jan. 18.: Pozsony; jan. 21., 25., 26—31.: Bécs; febr. 1—10.: Bécs; febr. 13., 19.: Pozsony; márcz. 8., 12., 13., 14., 15., 18., 20., 23., 28.: Pozsony; ápr. 1—29.: Pozsony; máj. 1—10.: Pozsony; máj. 18., 20—24.: Nagyszombat; máj. 30.: Pozsony; máj. 31.: Nagyszombat; jún. 2—28.: Nagyszombat; júl. 1—28.: Brünn; aug. 2—12.: Brünn; aug. 14., 17.: Iglau; aug. 18., 23.: Szakolcza; aug. 29—31.: Nagyszombat; szept. 1., 8. 10., 11.: Nagyszombat; szept. 15—27.: Pozsony;

¹ Zichy-oklevéltár VIII. 239, 461.

² Pesty: Krassószörénymegyei oklevéltár III. 352,

³ Fejér X. 7, 666.

⁴ Altmann 11008. sz.

szept. 29.: Tata; szept. 30.: Pozsony; okt. 3—26.: Pozsony; nov. 3., 6., 7., 9., 11., 25.; Pozsony; decz. 2., 3., 5., 6., 8., 9., 16.; Tata; decz. 20., 21., 22., 23., 27., 29., 30.: Székesfehérvár.

1436.

a) *Husziták ellen.* A király Pesten márcz. 21-én tudatja, hogy Szentmihályi Pongrácz, Blatnicza vár kapitánya, a felvidéket elfoglalt s ott egynéhány várat bíró husziták ellen vívott hadjáratokban többeknek kárt tett, de ő azokat a károkat megbocsájtja.¹ Ezen fogalmazásból — igaz — nem világlik ki határozottan, hogy ezen hadjáratok éppen 1436-ban történtek, de a valószínűség a mellett szól, hogy a husziták által elfoglalt várak visszafoglalása ezen évre esik.

Várdai Miklós Prágában okt. 20-án atyjának írja, hogy a király Prágában tartózkodik, de Csehország bárói azok ellen, kik a királynak nem akarnak engedelmeskedni, táborban vannak.²

b) *Havasalföld ellen Erdélyben.* Az országbíró lévai Cseh Péter pörének tárgyalását azért halasztja el máj. 1-ről okt. 6-ára, mert Péter az ő népeivel Erdélyben az erdélyi részek védelmezésével el van foglalva.³

c) *Készülődések a törökök ellen.* A raguzaiak 1436 máj. 4-en Zsigmondot értesítik, hogy Temesvárból ípr. 9-én hozzájuk intézett leveléből tudomásul vették, hogy a király *Zelapiát* (= *Csalapja* = *Cselebi*), a vak török császár fiát *albániai népeivel* együtt azért idézté meg Temesvárra, hogy ezen albániai népekkel a törökök ellen vonuljon, miért is kéri a királyt, hogy őket Zelapiának költséges fogadtatása s továbbszállítása alól felmentse.⁴

d) *Dalmátiában Frangepán János ellen.* A király 1437 szept. 27-én kiállított oklevelében Tallóczy Matkó bán érdemeit felsorolva, többi között a következőt is mondja: Midőn Iván,

¹ Történelmi Tár 1896. évf. 516.

² Zichy-oklevéltár VIII. 592.

³ Zichy-oklevéltár VIII. 461.

⁴ Raguzai oklevéltár 396, 397.

Cetina grófja, dalmát-horvát bánunk nemrég meghalt és összes birtokai magvaszakadása czímén a koronára szálltak, akkor János, Veglia, Zeng és Modrus ura (a Frangepánok egyik tagja) a király ellen fellázadván, nemcsak az üresedésbe jött dalmát-horvát báni méltóságot, hanem Iván összes hagyatékát is jogtalanul magához ragadta. Hogy bitorlását valahogy állandóvá tegye, illetve a hagyatékot magának biztosítsa, szövetségre lépett Murad török szultánnal és Istvánnal, az ismert Zandalj boszniai nagyvajda unokaöccsével, valamint több dalmát főúrral. Még az is volt a szándéka, hogy magát Dalmátiában és Horvátországban királylyá koronáztassa. Zsigmond a felkelés leverésére és az elfoglalt várak visszahódítására Tallóczi Matkót szemelte ki, a ki fivérével, Péterrel együttesen, hatalmas sereg élén Dalmátiára, Szlavóniára és Horvátországra rátört. Mindjárt kezdetben kedvezett neki a szerencse, a mennyiben már első támadásai útján három nevezetes erődöt elfoglalt, mire a *Szinj* (= *Zyn*) nevű vár ostromlására vonult. Frangepán János, hogy az ellenségnek Szinj felé vezető útját elvágja, István segélyhadjával együtt Matkónak serege eléje akart vonulni; Matkó felismerte azonban az ellenség tervét és lehető gyorsasággal seregének legnagyobb részét azzal menesztette Szinj felé, hogy az ott található ellenséget elűzze. Így is történt. Háromszori támadás után a vár előtti ellenséget teljesen szétkergették és így most már magát a várat lehetett ostrom alá helyezni. Matko a közvetlen kíséretében maradt sereg kisebb részével Szinj vára felé vonult, mire a vár előtt heves tüzérségi s gyalogsági harc fejlődött ki; de nem sikerült a dolog. A magyar seregben egynehány nap mulva oly nagymérvű élelmiszerhiány és egyéb nehezítő körülmények léptek fel, hogy Matko a helyzet tarthatatlanságát látva, fivérével, Péterrel együtt Szinj várát otthagya s Frangepán Jánosnak a nyílt mezőn lévő seregének megsemmisítésére ment. Elegendő megerősítés után újabb csapatokkal több kisebb várat bevéve s azokban magyar helyőrséget elhelyezvén, az ellenséget oly eredményesen győzte le, hogy Frangepán Jánost, ha időközben meg nem halt volna, mint hadi foglyot lehetett volna a király színe elé hozni. János oldalán fivére, Frangepán Doym is harczolt a magyarok ellen, de ezt is legyőz-

ték, úgy, hogy ezen az egész nyáron és télen át folyt hadjárat a két Tallóczyi fivér fényes győzelmével végződött.¹

Az itt leírt hadjárat chronologiai adatainak pontos meghatározására szolgáljanak a következő adatok is: 1. 1436 júl. 2-án Tallóczyi Matko *Bihácsnál* táboroz: 2. 1436 aug. 7-én ugyanő *«in descensu nostro exercituali sub castro Zyri vocato»* tartózkodik.² A mi ezen Zyri nevű várt illeti, első pillanatra azt lehetne hinni, hogy Világosváráról van szó, melyet (a mint fent előadtuk) az oláhok Sziri-nek neveztek és neveznek. De az események összegezéséből és helyes értékeléséből minden kétséget kizárólag kiviláglik, hogy itt bizony csak olvasási vagy írási hibával van dolgunk és hogy Zyri helyett a Zsigmond-féle okiratban többször említett Zyn, vagyis (a dalmát) *Szinj* értendő.

Albert király 1438 márcz. 31-én a Tallóczyiak érdemeit felsorolván, néhány újabb adatot szolgáltat. Kiemeli különösen, hogy Tallóczyi Matko és Péter nemcsak a lázadó Frangepán János kezén volt horvát várakat, hanem saját költségükön és heves harcok árán még a Boszniában fekvő *Sajeza*, *Komotin* és *Bachacz* nevű várakat elfoglalták. Kiemeli továbbá, hogy a Horvátországban feküdt *Zyn* és a Boszniában feküdt *Haddided* nevű várak ostromlása alatt a Tallóczyiak számos előkelő házitisztje elesett stb.³ Haddided vagy Hodidjed előfordul 1435-ben mint Chodidich város, 1459-ben mint Chodidicum és mint Chodiech vára. Chodidicum-ról mondja az illető okirat (Raguzai oklevéltár 618), hogy azon hely az, melyen keresztül a Boszniába vezető út nyitva áll. Egyéb alakjai: Chodidied és Chodidieth. Megfelel a mai *Sztariográđ*-nak, mely Szarajevótól délkeleti irányban 2½ órányi távolságban fekszik.

Itinerár. Jan. 1—31.: Székesfehérvár; febr. 2—4.: Székesfehérvár; ápr. 4., 9., 10.: Temesvár; ápr. 18.: Csanád; ápr. 20.: Szeged; ápr. 22.: (Pusztá-) Szer; ápr. 24., 27.: Szeged; (máj. 3., 7.: Pozsony; de ez óvatosan veendő); máj. 13.: Csanád;

¹ Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára 116, 119.

² Turul 1907. évf. 83. és Tkalčić, Mon. civ. Zagrab, II. 122.

³ Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára 125.

máj. 17., 18., 19., 21., 22., 23., 25. : Bécs ; máj. 25. : Klosterneuburg ; máj. 29. : Znaim ; jún. 1. : Znaim ; jún. 5—29. : Iglau (Morvaországban) ; júl. 1—31. : Iglau ; aug. 2—18. : Iglau ; aug. 18. : Német-Bród ; aug. 19. : Cszazlau ; aug. 20. : Kuttenberg ; aug. 21. : Kurzim ; aug. 22. : Cseh-Bród ; aug. 23—31. : Prága ; szept. 1—30. : Prága ; okt. 1—31. : Prága ; nov. 1—30. : Prága ; decz. 1—31. : Prága.

1437.

a) *A törökök ellen.* A király Prágából 1437 *jan. 12-én* Márkai János boszniai vikáriust ertesíti, hogy jövő ápr. 24-ikén, egyáltalában a nyár felé, egy csehek, magyarok és egyéb nemzetségekből álló hatalmas sereget szándékozik a törökök ellen meneszteni. Felhívja ot, hogy *a tábori lelkészi teendők* (hitshónoklat és egyházi cselekmények végrehajtása stb.) érdekében, hat vagy nyolcz minorita szerzetestársával együtt a hadsereghez csatlakozzon ; maga (t. i. Zsigmond király) akarja ezen hadbaszállás ügyeit elintézni.¹

Az országbíró Tóttös Lászlóné s a Tasi-családbeliek között folyó pört azért halasztja el *jan. 13-áról* máj. 1-ére, mert Tolna megye (hol felperes lakik) összes nemesei a törökök ellen, a Száva folyó felé, az ország védelmezésére vonultak.

Ugyanezen tartamra elnapolják Nagymihályi Albertnek a Várdaiak elleni pörét, mert Csanád és Bodrog megye összes nemeseinek ügyeit azon okból elhalasztják, mivel a törökök Magyarország alsó vidékét fenyegetik.

Ugyanazon okból elhalasztják az összes baranyamegyei nemések ügyeit is. Egyszer azt mondja az országbíró, hogy a hadbaszállás már meg is történt.²

A király (Prágából) *febr. 7-én* lévai Cseh Péter erdélyi vajdának megparancsolja, hogy *az erdélyi részeket megtámadó törökök ellen* a kellő védőintézkedéseket tegtegye, maga pedig megígéri, hogy a királynénak koronáztatása után erős cseh hadsereg élén az ország védelmére fog sietni.³

¹ Acta Bosnae 157.

² Zichy-oklevéltár VIII. 239, 275, 498, 529, 556.

³ Hazai oklevéltár 397.

Az országbíró *febr. 24-én* Cséfalvi Mihály fiait ügyét azon okból halasztja el jan. 13-áról máj. 1-ére, mert Csongrád megye összes nemesei a törökök elleni hadbaszállás miatt a Dunavidéken el vannak foglalva.¹

Az esztergomi érsek, mint a nádor helyettese *márcz. 3-án* a fehérvári káptalan és Töttös László közötti ügyet azon okból halasztja el máj. 1-ére, mert Tolna és Baranya megye összes nemesinek ügyeit az ország alsó vidékét fenyegető törökök elleni intézkedések miatt elnapolják.

A nádor a Kállaiaknak Várdai Miklós elleni pörét a törökök ellen most indított hadjárat miatt *júl. 11-ről* okt. 6-ára elhalasztja.²

A király Prágából *márcz. 26-án* megparancsolja Sopron város tanácsának, hogy a Tábori kapitány és zsoldosainak Pozsonyból Belgrádba való elszállítása céljából tizenkét hajót besorozzon és a kellő legénységgel ellássa.³

A király 1437 szept. 27-én Tallóczi Ferenczről a következőket mondja: Tallóczi Ferenczet minap (nuper) Marczali Vajdafi János udvarmesterünkkel és guti Ország Jánossal együtt hatalmas sereg élére állítottuk, hogy a Szerbiában fekvő, de a törökök kezén lévő *Crusowcz* nevű várt (ma *Krusevácz*. fél órányi távolságban a Morva folyótól) lángbaborítsák és megsemmisítsék, azonkívül pedig azon hajókat és gályákat, melyeket a törökök már sok évvel azelőtt a Morava folyón felállítottak és melyeknek segítségével az alvidéken, a folyó mentén lakó népeket háborgatták és kifosztották, szintén ártalmatlanokká tegyék. Tallóczi Ferencz már most azon volt, hogy a hadbaszállt csapatoknak a Dunán mielőbb történendő átszállítását lebonyolítsa. Ezt úgy eszközölte, hogy egyik zászlóalját az átszállítás vezérlésére az átszállítandó seregekhez csatolta, míg ő maga a mellette maradt sereggel a Dunarév őrizetét és megszállását elvállalta; de ezzel meg nem elégedvén, azon idő alatt, míg az átszállókat elkísért zászlóalja hozzá vissza nem tért, a

¹ Sztáray-oklevéltár II. 331.

² Zichy-oklevéltár VIII. 239, 275, 498, 529, 556, 596, 602.

³ Altman: 11738. sz.

rendelkezésére állt csapattal *Gyalambócz* vára felé indult, mely akkor szintén török kézen volt és az útjában lévő összes helységeket, valamint a vár tartozékait részint elhamvasztotta, részint pedig egyéb módon megsemmisítette. — Ezek után elhamvasztotta a fent említett török hajókat, gályákat és Krusócz várát, mire a magyar sereg a Dunán átkelve, hazafelé igyekezett. A törökök ennek hírére vevén, legnagyobb gyorsasággal gyűjtöttek össze egy sereget, melylyel a már a Dunaréven létező, de a Dunán már átkelt nagyobb hadosztálytól szétválasztott magyar sereget, melyben Tallóczy Ferencz is jelen volt, megtámadták. A magyarok vitézen álltak ellen a támadásnak és nemsokára ők lettek a támadók, a mi az ellenséget annyira megriasztotta, hogy további ellentállási képességükben már nem bízván, futásnak eredtek. A magyarok üldözőbe vették őket; csak kevesen menekültek; a legtöbb török elesett vagy fogságba került. A hatalmas győzelem bizonyítékául több török zászlót és hadifoglyot Zsigmondnak Csehországban mutattak be.¹

b) *Szatmármegyei parasztlázadás.* A nádor jún. 8-án a Károlyiak és az ónodi Czudarok közti ügy tárgyalását máj. 1-éről okt. 6-ára elhalasztja. Indokul azt mondja, hogy a szatmármegyei nemesek ügyei, az ugyanazon megyében garázdálkodó parasztlázadás elleni háború miatt a világi s egyházi országnagyok rendeletére elnapoltattak.²

c) *A csehek ellen.* A király Prágában okt. 17-én elmondja, hogy alsólindvai Bánfi Pál, ki őt (1431-ben) Milanóba, (1432-ben) Sienába és (1433-ban) Rómába elkísérte, akkor, midőn innen a cseh eretnekek legyőzésére Csehországba vonult, itten nevezetesen azon vár ostromlásánál, melyet egy *Rohacz* nevű pártütő épített, nagy érdemeket szerzett magának, melyeknek elismerésül neki a trencsénmegyei Bolondócz nevű várat adományozza.³ Itt azon *Rohatecz János*, prágai kapitányról van szó, ki a Kuttenberg melletti Czion (= Sion) nevű vár ura volt és a császárt nem akarta Csehország királyának elismerni, miért is

¹ Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára 119—121. — V. ö. Ferencz Žin: Acta Bosnae 142—144 (tévesen 1434-re téve).

² Károlyi-oklevéltár II. 193. — V. ö. Fejér X 7, 843.

³ Fejér: X. 7, 864—868.

Zsigmond emberei által körülzáratott, erős ostrom után legyőzött, elfogatott és kötél által kivégeztetett. Az összes művek mindeddig azt mondják, hogy Zsigmond e lázadónak legyőztetését a prágai polgároknak köszönte; most már tudjuk, hogy ebben nemcsak a prágai polgároknak, hanem magyaroknak is részük volt.

Itinerár. Jan. 1—31.: Prága; febr. 1—28.: Prága; márcz. 1—31.: Prága; ápr. 1—30.: Prága; máj. 1—31.: Prága; jún. 1—29.: Prága; júl. 5—29.: Eger (Csehországban); aug. 1., 2., 7.: Eger; aug. 9., 10.: Saaz; aug. 12—30.: Prága; szept. 1—30.: Prága; okt. 1—31.: Prága; nov. 1—11.: Prága; nov. 11: Beneschau s Wlasim; nov. 18., 21.; Teltsch; nov. 29., 30.: Znaim; decz. 1., 3., 4., 5., 6., 7., 9.: Znaim, hol decz. 9-én meghalt.

1438.

a) *Parasztlázas Erdélyben.* Kusalyi Jakcs Mihály a székelyek főispánja, Losonczy Dezső az összes erdélyi nemesek kapitánya, losonczy Bánfi István, bálványosi Bánfi György, Telegdi András, Bethleni Miklós, harinnai Farkas János, Lépes Roland erdélyi alvajda s egyéb erdélyi s magyar urak tudósítják *jan. 9-én* a szászok közönségét, hogy táborukkal Kolozsvár külvárosát megszállták és megparancsolják a király nevében a szászoknak, hogy a fellázadt parasztság kiirtására összes gyalogos és lovas erejükkel azonnal siessenek segítségükre. A levél Kolozsmonostoron van kiállítva.

Lépes Roland erdélyi alvajda, Tordán *febr. 6-án* felhívja a szászokat, hogy a Kápolnán 1437 szept. 16-án az erdélyi nemesek, szászok és székelyek között kötött egyezés értelmében, melyet a nemesek és a szászok az 1438 febr. 2-án Tordán tartott gyűlésen előtte megerősítettek, azonnal siessenek a fellázadt parasztok leverésére.¹

Ebből kiderülni látszik, hogy az 1437-ben Szatmár megyében kitört parasztlázadás Erdélyben is visszhangra talált, mert csak így magyarázható, hogy a nemesek már 1437 szept. 16-án ezen eshetőségre nézve egyezséget kötöttek.

¹ Székely oklevéltár III. 53, 54.

c) *A törökök ellen.* A nádor a Kállaiak ügyét azért halasztja el *máj. 1-ről* okt. 6-ára, mert a törökök ellen most indított hadsereg az ország alsó vidéke felé vonul.¹

Albert király Budán *júl. 19-én* a Károlyiak és a Rezegeiek között folyó peres ügy tárgyalását a törökök ellen most indított hadjárat miatt elhalasztja.

Ugyanazon napon ugyanazon okból történik halasztás a Kapi János és Dobó András abaújmegyei alispán és a megyei szolgabírák közötti perben.

A nádor *ugyanakkor* a Jánosi Kántor László s az ónodi Czudar János közötti ügyet az ország végvidékére a törökök ellen intézett hadjárat miatt elhalasztja.

Ugyanakkor és ugyanazon okból elhalasztják még a következő ügyeket: a) a Somosi Elek fia György és a sóvári Sós-családbeliekét; b) az alsóindvai Bánti István és Marczali Imre közötti pert; c) *jún. 24-én* a Rozgonyiak közt folyó pert; d) *jún. 25-én* a Semsei Ferencz és László és Márkusfalvi Jakab és társai közti ügyet; e) *jún. 26-án* a nyulakszigeti kolostor és a Belchi Ferencz és társai közti pert.²

Pelsőczi Böbék Imre a székelyek főispánja Görgényben *zept. 14-én* felhívja a brassói s bárczasági szászokat, hogy az országutat, *melyen a minap a törökök Törcsvár alatt be akartak törni* az ország dülására, a törcsvári várnagyok utasítása szerint, minél nagyobb erővel védelmezzék.³

Az országbíró a Várdaiak és a Tuzsériak közötti ügy tárgyalását a most indított országos hadjárat miatt 1439 jan. 13-ára elhalasztja.⁴

A nádor Budán *nov. 13-án* a bakonybéli apát és Csupor István özvegye s fia Gáspár közt folyó ügy tárgyalását az országos hadbaszállás miatt okt. 6-áról 1439 jan. 13-ára elhalasztja.⁵

Ugyanazon okból elhalasztja az országbíró *nov. 19-én*

¹ Zichy-oklevéltár VIII. 603.

² Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára 127, 128.

³ Székely-oklevéltár III. 55.

⁴ Zichy-oklevéltár VIII. 600.

⁵ Történelmi Tár 1903. évf. 371.

Várdai Mihály özvegyének Esztári János elleni ügyét 1439 febr. 9-ére.¹

Itinerár. Jan. 1.: Székesfehérvár; jan. 7., 9.: Buda; febr. 1—28.: Buda; márcz. 1—31.: Buda; ápr. 6., 8.: Bécs; ápr. 10.: Vác; ápr. 20., 24.: Bécs; máj. 1—31.: Bécs; jún. 1.: Kornneuburg; jún. 8., 9.: Iglau; jún. 10.: Német-Bród; jún. 11.: Csaszlau; jún. 12.: Kaurzsim mellett elhaladva Cseh-Bródon; jún. 13—29.: Prága; júl. 4—30.: Prága; aug. 3.: Prágából kiindulva *táborba száll Ričan felé*; aug. 6.: *Poritzi tábor*; aug. 7.: *Konopistí tábor*; aug. 8.: *Lesznoi tábor*; aug. 10.: Kutna, Szobjeszlav, Boritin városa mellett; aug. 11.: Tábor vára előtt Mieschitz faluban; szept. 15-én Tábor vára előtti Mieschitz; szept. 20., 21., 27.: Prága; okt. 2., 14.: Prága; okt. 27.: Prágát elhagyja; okt. 27.: Zittau; nov. 2., 15.: Görlitz; nov. 18., 23.: Boroszló; decz. 12., 13., 29., 30.: Boroszló.

1439.

a) *Lengyelek ellen.* Albert király Budán *jún. 19-én* tanúsítja, hogy Szécsényi Ferencz vajda fia László fia László a legközelebb mult időben (his proximis præteritis diebus) fegyveres népeinek élén Szepesvidéken Kézmárnk nevű királyi városban, a nevezett vidéknek a hűtlen lengyelek elleni védelmezése céljából, kik ott ellenséges módon betörték és fosztogattak, mint hadbaszálló működött, miért is az ez alkalomból felmerült költségei fejében fél Rimaszombat városát 2093 forintban neki elzálogosítja.²

A király (a titelrévi táborban) szept. 5-én a pozsonycsallóközi Várkonyi Amadét és Kiliti Istvánt értesíti, hogy, a mint megbízható forrásból hallotta, Frigyes osztrák herczeg és egynéhány lengyel és cseh ellenség Magyarország felső vidékébe betörni s garázdálkodni szándékozik és így nagyon könnyen történhetne, hogy az ellenség az ő (t. i. a királynak) távollétét felhasználva, e vidékeken erődítményeket felállíthatna. Mivel ő most a törökök elleni hadjárat miatt az ország alsó részén tartózkodik és a felső

¹ Zichy-oklevéltár VIII. 663.

² Bánffy-oklevéltár I. 623—624.

vidéken lezajlandó újabb hadiműveletektől irtózik, felhívja őket, hogy az ellenség mozdulatait figyelemmel kísérve, akkor, midőn őket Rozgonyi György, Pozsony megye főispánja s alsólindvai Bánfi Pál fegyverre hívja, azonnal készek legyenek.¹

Erzsébet királyné (Ó-Budáról) 1439 *decz. 23-án* Kézsmárk város tisztikarának írja, hogy tekintettel a városnak a határszélén lévő fekvésére, az ellenségek betörése elleni elővigyázatra a mostani zavaros időben nagyon szüksége van, miért is felhívja, hogy ezen rendelet vétele után a jövődöbéli adók terhére, haladéktalanul 100 zsoldos, megbízható s kipróbált gyalogost (*pedites stipendariorum vulgo Drabant*) a város esetleges védelmezése végett felvegyenek. Tudatja egyúttal, hogy a Szepesség többi megyéit is felhívta, hogy adott esetben a város segítségére siessenek.²

b. *A törökök ellen.* Albert király Budán *jún. 6-án* parancsolja Tallóczy Matkónak, hogy azon esetre, ha Zandal unokaöcscse István vajda a raguzaiak ellen háborút indítana, minden további írásbeli felhívás bevárása nélkül, a Horvátországban beszerezhető összes fegyveres erejével a raguzaiaknak segítségére siessen.³

Töttös László királyi kincstárnok értesíti *június 24-én* Bodrog vármegye tisztikarát, hogy kincstárnokká történt kinevezetése következtében, egynéhány alkalmazottja a törökök elleni országos hadbaszállásban való részvétel alól fel van mentve.⁴

Losonczy Bánfi István (Nagyfalun) *aug. 4-én* tudatja Dobokai Miklóssal, hogy ügye elintézésére Sebes váron várja s a török betörés esetére bármelyik várban feleségével együtt szívesen látja.⁵

Marczali György *aug. 21-én* Töttös László kincstartót arról értesíti, hogy ő is, Szentiváni János alkincstárnok is a *Kisdi-n lévő királyi főhadiszállásban* tartózkodik.⁶

¹ Hazai okmánytár II. 287.

² Suppl. Annal. Scepus. II. 266—267.

³ Acta Bosnae 171.

⁴ Zichy-oklevéltár VIII. 660.

⁵ Bánffy-oklevéltár I. 628.

⁶ Zichy-oklevéltár VIII. 662.

Itinerár. Jan. 1., 5., 17., 30.: Boroszló; febr. 10—29.: Boroszló; márcz. 2., 3., 4., 14.: Boroszló; márcz. 18.: Olmütz; márcz. 22.: Pohrlitz; ápr. 1., 4.: Pozsony; ápr. 8., 9.: Bécs; ápr. 20.: Bécs; ápr. 25—29.: Pozsony; máj. 1., 3., 6., 10., 12.: Pozsony; máj. 14—29.: Buda; jún. 1—30.: Buda; júl. 1.: Buda; júl. 4.: Esztergom; júl. 5.: Buda; júl. 7.: Visegrád; júl. 11—23.: Buda; júl. 25.: Szeged; júl. 29.: *Szegedi tábor*; aug. 2.: Szeged; aug. 13.: Kabol (= Kovil, Bács megyében); aug. 14., 20., 23.: *a Tisza melletti Kisdi táborban*; aug. 30.: Szalánkemen: szept. 2., 5.: *Titelrévi tábor*; szept. 7.: Szalánkemen; szept. 8., 9., 11.: *Titelrévi tábor*; szept. 12.: a hadsereg menete alatt: Kabol; szept. 14. 17.: *Titelrévi tábor*; szept. 18—21.: Pétervárad; szept. 21., 22.: Szalánkemen; szept. 24., 26., 27.: Futak; szept. 30.: *Titelrévi tábor*; okt. 1.: *Szalánkemeni tábor*; okt. 6.: Szond (Bács megyében); okt. 23.: Langendorf (Nesz-mély, Komárom megyében), hol nov. 27-én meghalt.

1440.

Belláború. Garai László Siklóson *máj. 3-án* a következő írja Tóttös Lászlóhoz: «(Hozzám küldött) emberét azért tartottuk vissza oly sokáig, mert ápr. 29-én, miután rendes lakóhelyünket elhagytuk, azt hallottuk, hogy (Tallóczi) Matkó bán fogságából kiszabadult és látogatásunkat kérte; mi tegnap (máj. 2-án) Kórógyi János és Marczali Vajdafi Jánossal együtt nála voltunk Patán, hol azt határoztuk, hogy egy hivatalnokainkból álló küldöttséget menesztünk a királynéhoz azon kéréssel, hogy Vajdafi (Marczali) Imrét és egynéhány más foglyot fogságukból szabadon bocsássa, minek kedvező elintézésébe nagyon bízunk. Azt is tessék tudomásul venni, hogy Matko bán és Kórógyi János a rajtuk elkövetett számos igaztalanság megtorlása céljából nagy zavart készülnek előidézni az országnak, de mi őket annyira rábeszéljük, hogy mindaddig, míg fentemlített követeink vissza nem térnek, csendesen fognak viselkedni; hogy mit cselekedjünk később, azt csak a követek visszatérése után fogjuk tudni. Mi Kórógyi Jánossal együtt hazaérkeztünk és a nevezett követek visszaérkezteig otthon is maradunk, miért is testvér

urunkat (t. i. a czímettet) arra kérjük, hogy szintén otthonmaradni s követeink tudósítását bevárni szíveskedjék.»

Máj. 24-én ugyancsak Siklósról Tóttös Lászlóhoz a következőket írja: «Ne vegye rossz néven, hogy küldöttét sokáig nálunk tartottuk; embereink Kórógyi Jánossal visszatértek a királyné udvarából, ki nekünk azt üzenté, hogy Marczali Imre ügyében útnak induljunk és tárgyaljunk, ő majd megteszi, a mit az ügy érdekében jónak talál. Tegnapi napon Ulászló lengyel király tárnokmestere által a királyhoz lettünk híva s ennek folytán elhatároztuk, hogy Matkó bán, Marczali János és egyéb társainkkal együtt máj. 30-án a lengyel királyhoz utazzunk, hogy közte s a királyné között az ország békéje érdekében barátságos megállapodást hozzunk létre és őt rábirjuk, hogy Magyarország nyugalma ne veszélyeztessen. Kérjük tehát testvéreességét, hogy szintén útnak indulva, *Szék*-re elejénkbe menve, velünk együtt a királyhoz utazzon. Agmand Péter a királyné kancellárja nálunk volt és elutazásakor arra kértük, tolmácsolja a királynénak és a lengyel királynak azon kérésünket, hogy mindaddig, míg útra nem kelünk, összes tárgyalásainkat titokban tartsák, nehogy ebből nagyobb izgalom keletkezzen.» Aláírás: Garai László macsói bán, visegrádi és lipthói várkapitány.¹

Ulászló király Budán *okt. 28-án* a következőket mondja: Midőn őt Erzsébet királyné egynéhány bárója s az összes egyháznagyok és nemesek követei Lengyelországból hívták, hogy mint megválasztott magyar király új országába jöjjön és Erzsébet ezen választás meghiúsítása végett egynéhány osztrák és cseh hiveivel szövetségbe, akkor Rozgonyi Simón egeri püspök volt az, ki számos kíséreléssel együtt a Szepességig elejébe ment és őt Budáig biztos őrizet alatt elkísérte. Innen tovább vonult a püspök, hogy a *Győri várban* garázdálkodó osztrák és cseh pártütők ellen harcoljon; sikerült is neki Cilly Ulrikot, az ellenséges seregek fővezérét fogságba ejteni s a király színe elé hozni. Edes fivére Rozgonyi István, ki nejét és gyermekeit az Erzsébet által elfoglalt *pozsonyi várban* visszahagyta, most is a püspökkel egyesülve, Ulászló pártján táboroz (= campizat).

¹ Zichy-oklevéltár IX. 9—11.

Mindezeknek elismeréseül megajándékozta Simont azon budavári Olasz (ma úri) utczában fekvő házzal, mely (Brankovics) György szerb despota tulajdonát képezte, de azért, mert György két fia most a haza ellenségeinél, a törököknél időzik és György a királyné pártjához szegődött és váraiban lévő seregeit a királyhű népek zaklatására buzdítja, a királyra szállt. Részesek ez adományozásban a püspök fivérei, István és György, Pozsony megye főispánjai is.¹

A pozsonyi ostrommal a következő adatok állanak összefüggésben: a) A pozsonyi dunahíd *nov. 14-én* a *Dévény*-ben lévő ellenség miatt leszedetett.² b) Rozgonyi István Nagyszombatból levelet intéz a pozsonyi városi tanácshoz, melyben kérdezi, vajjon a vár élelmezése végett oda szállítandó árúkat hajlandó-e a város szabadon a várba vitetni vagy sem?³ c) A város egyik előerődítménye egy víztorony is volt, melyet a pozsonyi polgársereg megtámadott és bevett; ezen ostromhoz két kocsis fa és deszka használtatott fel. A víztorony kapuja is megromlott az ostrom alatt, kiesett a kapufélből, úgy hogy *decz. 17-én* három munkás segítségével az árokból kellett kihúzatni.⁴

Erzsébet királyné (Sopronból) *decz. 16-án Steiner János nevű halvezéré*t utasítja, hogy a Kanizsai-családbelieket birtokaikban ne háborgassa s őket mindenki ellen megvédelmezze.⁵ Ezen Steiner (= Stainer) személyére — úgylátszik — a következő adat nyújt némi felvilágosítást. Frigyes római király 1445 jún. 14-én megerősíti *Hanns Stainer* számára azon birtokokat, melyeket Krey Hertneid, a karantán kapitányság vezetőjének ítélszéke előtt öregebb és ifjabb Rechberg János ellenében nyert. Az ítéletlevél keltezése 1444 márcz. 2. A birtokok a következők: az Ennsen aluli Rechberg, a Vellachi halászati jog, két telek a Plasnitzen, Oberweinzierl (az osztrák Scheibbs táján) és Pirkch; ebből következtethető, hogy Erzsébet kapitánya osztrák ember volt.⁶

¹ Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára 375—377.

² Pozsony-városi levéltár; 1440. évi számadási könyv.

³ Pozsony-városi levéltár Lad. 12. Nr. 50 b.

⁴ Pozsony-városi levéltár, 1440—1441. évi számadási könyv.

⁵ Sopronmegyei oklevéltár II. 300.

⁶ Chmel, Reg. Frid. IV. 1927. sz.

Ulászló Székesfehérvárott 1441 okt. 8-án kiállított oklevelében elmondja, hogy Garai László bán, Kórógyi János, (Dorozsma nb.) Botos András Temes megye főispánja, Héder nb. Tamási Henrik, bátmonostori Töttös László s racsai Juga János, bár az ő választásán és megkoronáztatásán jelen voltak, Erzsébet királyné pártját fogva s fegyveres ellentállást szervezve, Baranya vidékét ellenségeskedéseik színhelyévé tették, mire ő Hunyadi Jánost és az akkor a Dunán túl, Bács megye vidékén királyi szolgálatban működött Ujlaki Miklóst ellenük küldte. A két hadvezér átkelt a Dunán és megtámadta *Báttaszék*-nél az egyesült ellenséget. A harc az utóbbiak teljes vereségével végződött. Botos András elesett; Tamási Henrik fogságba került; Garai László, Kórógyi János és Töttös László menekültek, de összes zászlaik, fegyvereik és lovaik a győzők birtokába kerültek.¹

Itinerár. a) *Erzsébet királynéé:* Jan. 1., 3.: Buda; jan. 5.: Esztergom; jan. 30.: Visegrád; febr. 8., 12., 14., 15., 20., 21., 28.: Komárom; márcz. 1—31.: Komárom; ápr. 1—23.: Komárom; máj. 1—10.: Komárom; máj. 11., 12.: Tata; máj. 14., 15.: Székesfehérvár; máj. 27., 31.: Győr; jún. 2., 3., 7., 9.: Győr; jún. 11., 13., 19., 21., 30.: Pozsony; júl. 10., 25., 31.: Pozsony; aug. 1., 3., 5., 16.: Pozsony; aug. 22., 23., 27.: Hainburg; szept. 21., 24.: Pozsony; okt. 7., 9., 13., 18.: Pozsony; nov. 5.: Kismarton; nov. 23., 26.: Németújhely; decz. 2., 6.: Németújhely; decz. 6.: Kismarton; decz. 8., 11., 16.: Sopron.

b) *Ulászló királyé:* Jan. 24., 25.: Krakó; márcz. 4., 8.: Krakó; ápr. 21.: Szandecz; ápr. 21., 22.: Czorstin és Kézmárk; ápr. 26.: Kézmárk; máj. 3—4.: Kézmárk; máj. 4.: Igló és Szepesváralja; máj. 5.: Igló; máj. 6., 7.: Kis-Szeben; máj. 7.: Eperjes; máj. 8., 9., 12.: Rozgony-Vizsló; máj. 12., 13.: Szikszó; máj. 13.: Emőd; máj. 14—17.: Eger; máj. 17.: Kompolt; máj. 18.: Hatvan; máj. 19—21.: Pest; júl. 15.: Pákozdi; júl. 16—22.: Székesfehérvár és ezután az év végéig: Buda.

¹ Hazai okmánytár IV. 331, 332.

1441.

Belháború. A király *márcz. 10-én* a zalamegyei Kéménd vára alatti táborban a nevezett várat a Hédernembeliektől átveszi.¹

Ugyanő *márcz. 24-én* a zalamegyei Németi vár előtti táborból a szászvárosi birói hivatal ügyében rendelkezik.²

Ugyanő *márcz. 27-én* a Németi vára alatti táborból írja, hogy Egervári Balázs és fia Mihály a hűtlen (felsőlindvai) Szécsi János pártján van.³

Ugyanő *ápr. 2-án* a szombathelyi vár alatti táborból parancsleveleket bocsát ki.

Ápr. 9-én a Körmend alatti táborban a tőle elpártolt és a hűtlen Szécsi Jánossal czimboráskodó zalamegyei nemeseknek megkegyelmez.⁴

Ápr. 7., 9. és 20-án a szombathelyi táborból újabb parancsleveleket bocsát ki.

Ápr. 29-én a veszprémmegyei Ugod előtti táborában a hűtlen Tamási Henrik birtokait Csapi Andrásnak és Várdai Miklósnak azért adományozza, mert ezek akkor, midőn ő Magyarországra jött, nevezetesen az osztrákok és csehek által elfoglalt *Győri vár* ostromlása alkalmával nagy érdemeket szereztek maguknak.⁵

b) *A törökök ellen.* Tallóczy Matkó szlavon-dalmát-horvát bán Kőrösön 1441 *aug. 7-én* a Töttös László s csarnarekai Garázda Jakab közti ügyet a hadseregnek a törökök ellen történendő mozgósítása miatt okt. 3-ára elhalasztja.⁶

Ujlaki Miklós, mint Tolna megye főispánja, Budán *szept. 8-án* meghagyja a tolnamegyei alispánoknak, hogy Bokodi György nádori ítélőmester bátai jobbágyain elkövetett zsarolásokra nézve elégtételt adjanak. Az alispánok t. i. azért zsarolták a bátaikat,

¹ Zalamegyei oklevéltár II. 506.

² Urkundenbuch zur Geschichte der Stadt Broos 22.

³ Zalamegyei oklevéltár II. 507.

⁴ Zalamegyei oklevéltár II. 507.

⁵ Zichy-oklevéltár IX. 94.

⁶ Zichy-oklevéltár VIII. 337.

mert ezek a törökök ellen minap indított hadsereghez állítólag nem csatlakoztak.¹

A raguzaiak *szept. 17-én* a királyt a következőkről értesítik: Megbízható forrásból hallották, hogy a török szultán, ki állítólag súlyos és gyógyíthatatlan betegségből teljesen felépült, most naponta azon gondolkozik, hogy miképen tudná Magyarországot megsemmisíteni. Közhírré tette már Románia s Anatólia több helyén, hogy mindazok, kik őt tengeren vagy szárazföldön elkísérni óhajtják, a jövő év márczius havában hozzá csatlakozzanak, mert ezen sereggel Magyarországot akarja elfoglalni.²

A király Székesfehérvárott *okt. 8-án* kelt oklevelében elmondja, hogy Hunyadi János és Ujlaki Miklós erdélyi vajdák Nándorfehérvárt szerencsésen visszafoglalták, mire Hunyadi a szerb határszél felé vonult és itt a török *Izsák vajda (bégy)* seregét alaposan megverte.³

Itinerár. a) *Erzsébet királyné* Jan. 5., 7.: Esztergom; jan. 14., 22.: Komárom; febr. 6.: Pozsony; febr. 8.: Dévény; febr. 19.: Német-Ujhely; febr. 22.: Pozsony; márcz. 3., 4., 5.: Német-Ujhely; márcz. 8.: Sopron; márcz. 12—14.: Pozsony; márcz. 31.: Komárom; ápr. 5.: Komárom; ápr. 26-án a Dunán Csallóköz felé viszik a pozsonyiak; máj. 22., 24., 29.: Pozsony; jún. 23., 24.: Bécs; júl. 3.: Pozsony; okt. 4., 6., 21., 22.: Pozsony; nov. 2., 4.: Pozsony; decz. 4.: Pozsony.

b) *Ulászló királyé.* Jan. 18., 20.: Buda; febr. 2.: Esztergom; márcz. 7.: Véged; márcz. 10., 11.: *Kéménd vár alatti tábor*; márcz. 14.: *Márványkő alatti tábor*; márcz. 16.: *Egerszeg melletti tábor*; márcz. 24.: *Németi vára előtti tábor*; márcz. 27., 30.: *Németi vára előtti tábor*; ápr. 2.: *Szentgyörgyvölgy és Szombathely előtti tábor*; ápr. 9., 11.: *Körmend előtti tábor*; ápr. 7., 9., 16., 17., 19., 20., 21.: *Szombathely melletti tábor*; ápr. 29.: *Ugod előtti tábor*; máj. 3.: *Veszprém vár melletti tábor*; máj. 9.: Székesfehérvár; júl. 9.: Szentmiklós; júl. 31.: *Pápa melletti tábor*; szept. 28., 29.:

¹ Hazai okmánytár I. 339.

² Raguzai oklevéltár 438.

³ Hazai okmánytár IV. 332, 333.

Székesfehérvár; okt. 8.: Székesfehérvár; nov. 7.: Csepelsziget; nov. 13.: Szentmiklós; decz. 26.: Udvard; decz. 27.: *nagyszombati tábor*.

1442.

a) *Belháború*. Marczali Imre Somogy megye főispánja, Kálmán-cselhin *febr. 22-én* levelet intéz Töttös Lászlóhoz, melyben őt arról értesíti, hogy Ulászló király Pozsony városát ostromolja s állandóan megtámadja; a falak legnagyobb részét sikerült neki nehéz lövegei által lerombolni, a víztornyot már teljesen lerombolta s így nagyon valószínű, hogy a várost még e hét folyamán hatalmába keríti; azt is hallotta, hogy *Nyitra várát* a királynak visszaadták.

Tamási Henrik vajda *márcz. 14-én* (Kaposvárról) ugyanezen Töttös Lászlónak a következőket írja: Több megbízható oldalról nyert tudósítás alapján közölheti, hogy a lengyel király (I. Ulászló magyar király) szégyenletesen otthagya Pozsonyt és nagy károk szenvedése után Nagyszombatra érkezett. Szeretett királynénk — így folytatja — ellenben vígan és jó egészségben érkezett Pozsonyba. A királyné *gajari, győri, esztergomi, nyitrai s tatai* emberei s seregei a Buda s Székesfehérvár körüli vidéket erősen pusztítják és kirabolják, a mit még az utolsó napokban is tettek. Megérkezett a vajdának (t. i. Tamási Henriknek) Pelsőczy (Böbék) Imréhez menesztett küldöncze is, ki Imrének azon közlését hozta, hogy a felvidéki bárók, nevezetesen Pelsőczy Imre, a Homonnaiak (= Drugethek), Pálóczy Péter és János is mindnyájan nemsokára hadbaszállnak; sőt még azt is hiszi, hogy a királyné érdekében a lengyel király ellen már meg is indultak. Emberét most a királynéhoz küldi, kinek visszatérte után újabb híreket fog küldeni. Azt is hallotta, hogy a lengyel király Kórógyi Jánosnak a macsói báni méltóságot adta, a mit különben Töttös Lászlónak jobban kelene tudnia.¹

b) *A törökök ellen*. Hunyadi János erdélyi vajda s Bolgár László megigérik *júl. 23-án*, hogy a kárt, melyet ölvesi s pa-

¹ Zichy-oklevéltár IX. 40, 41.

kocsai jobbágyaik egymásnak okoztak, jóvá teszik; egyéb halmaskodások elintézését pedig az ellenségek ellen indítandó hadsereg mozgósításának tizenötödik napjára elhalasztják.¹

Az ezen évben lezajlott hadjáratokra vonatkozik Hunyadi Jánosnak Pesten 1447 ápr. 15-én kelt okirata, melynek erején tekintettel malomvízi Kende fia János és rokonainak a törökök ellen a *Belgrád, a havasalföldi részekben, Szentimrekapun, Aranykapun* és a *Fekete-tenger mellett* vívott csatákban tanúsított szolgálataikra, a hátszegi kerületben fekvő Boldogasszonyfalvát adományozza.² A szentimrei s a vaskapui csatáról bizonyosan tudjuk, hogy 1442-ben vivatott.

Itinerár. a) *Erzsébet királynéé.* Jan. 28., 29.: Pozsony; febr. 19.: Pozsony; márcz. 11., 17., 23., 25.: Pozsony; ápr. 5., 13., 22., 29.: Pozsony; máj. 28.: Baden; jún. 7., 8., 10., 11., 12., 13.: Bécs; jún. 27.: Köpcsény; júl. 18.: Pozsony; aug. 4., 8., 11., 12., 14.: Pozsony; szept. 5., 14.: Pozsony; szept. 16., 27.: Köpcsény; okt. 3., 4., 11.: Győr; nov. 12., 16., 25.: Győr; decz. 15., 16., 17., 19.: Győr, mely utóbbi napon ott meghalt.

b) *Ulászló királyé.* Jan. 28.: *Pozsony előtti tábor*; febr. 1.: *Pozsony előtti tábor*; febr. 19.: Nagyszombat; márcz. 24.: Nyitráról egy mértföldnyire; aug. 23., 28.: Nagyhatvan; nov. 25.: Győr; decz. 17.: Győr; decz. 18.; Mór; decz. 24., 29.: Buda.

1443.

a) *A törökök ellen.* Marczali Imre s János, Somogy és Verőcze megye főispánjai Segesden *máj. 14-én* az országnak a törökök elleni védelmezése végett menesztendő hadsereg mozgósítása céljából Verőcze megye rendeit az adó pontos lefizetésére serkentik.³

Kendi Balád Tamás (Kenden) *júl. 8-án* Monostori Kemed nevű lovagnak levelet ír, melyben kéri, hogy Szentkirályi Bolgár Lászlót, ki a vajda zsoldosának akar felesapni, azon esetre, ha

¹ Teleki-oklevéltár II. 9.

² Történelmi Tár 1907. évf. 93.

³ Zichy-oklevéltár IX. 53.

Bánfi István a vajdával szintén hadbaszállni készül, rendelje az ő zászlaja alá.¹

Ulászló király Budán *júl. 28-án* Várdai Miklóst és fivérét arról értesíti, hogy *már jún. 29-ike óta* Belgrád felé s onnan a törökök ellen vonulni szándékozik, miért is felhívja, hogy az ő pénzén fogadott seregükkel őt Belgrádra kövessék.²

Hunyadi János erdélyi vajda *nov. 8-án* «*in descensu regali Scaronensi ad oppositum castris rupti Balvan dicti*» tudósítja vajdatársát a *nisi győzelemről*.³

Ulászló király *1443 nov. 22-én a Birotha melletti táborban Bulgáriában* Brankovics György szerb despotának megengedi, hogy a külsőszolnoki főispánságra, a melyet azelőtt néhai Kátai László birt, emberei közül ez egyszer valakit ajánlhasson, kit a király, ha e hivatalra alkalmasnak mutatkozik, ki fog nevezni.⁴

Az ez évben lezajlott hadjáratokra vonatkozik Hunyadi János két következő oklevele is:

1. *1447 márcz. 26-án* (Budán) néhai Temeshelyi Péter fiának, Dezsőnek és Lászlónak (Temes megyéből) főleg a *Szerbiába* intézett királyi hadjáratban szerzett érdemekre való tekintettel, midőn a sereggel a török határig, a Filippolisz mellett fekvő *Zlathycz* hegyig nyomultak előre, egynéhány birtokra új adományt ad.⁵

2. Ugyanő Temesvárott *1447 aug. 5-én* a malomvízi Kende-fiak hadi érdemeit felsorolva, többi között mondja: «nevezetesen akkor, midőn Ulászló magyar és lengyel király, hadseregét mozgósítva, Szerbiába jött, melyben akkor hatalmas török sereg pusztított és honnan a király Törökország határáig, nevezetesen a *Zelathicza nevű hegyig* előnyomult, hol nevezettek a mi oldalunkon sok érdemet szereztek.»⁶ *Zlaticza* a bolgár délnyugatvidéken a balkán hegység lejtőjén még most is létező helység.

¹ Teleki-oklevéltár II. 11.

² Zichy-oklevéltár IX. 60.

³ Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára 143.

⁴ Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára 461.

⁵ Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára 147.

⁶ Hunyadmegyei rég. és tört. Társulat évkönyve, IV. 90.

b) *Belláború.* Az egri káptalan 1443 okt. 3-án a következőt tanúsítja: Midőn Rozgonyi Simon egri püspök 1443 *aug. 15-ike táján* számos magyar főúrral együtt a felvidék védelmezésére, nevezetesen Giskra s ennek cseh czinkostársai ellen hadbaszállt és a Szepességbe érkezett, nemcsak a káptalan, hanem az összes nemesek birtokairól szóló okiratokat a szepesi várba szállította. Ezen várat azonban Baski Péter nevű parancsnoka oly vigyázatlanul őrizte, hogy a csehek alattomosan elfoglalták és még fenti napon (okt. 3-án) elfoglalva tartják, minek következtében a fent említett oklevelek elvesztek.¹

A szepesi káptalan 1443 *sept. 18-án* brandeisi Giskra János, Sáros megye főispánja s szepesmegyei főkapitány megbízottjainak megkeresésére átírja azon okiratot, melyet Rozgonyi Simon egri püspök, mint Ulászló király képviselője s meghatalmazottja azon fegyverszünet iránt, melyet ennek nevében Giskrával és az ő részén levő városokkal 1444 *sept. 29-ig* kötött volt, *Igló melletti táborában 1443 sept. 1-én* több előkelő magyar úr pecsétével megerősítve kiadott.² Ezen urak egyike, pelsőczy Böbék István az e helyen működött hadsereg főparancsnoka.

Itinerár. Júl. 22-éig Magyarországon; *Júl. 22-én* elindul a király Budáról és a Dunán átkelve Pesten hál, honnan *júl. 23-án* lefelé vonul. Szendrőnél a Dunán átme gy seregével Szerbiába *augusztus havában*; nov. 8.: a Bálván nevű romvár átellenében fekvő *Scaronu etőtti tábor*; nov. 22.: a *Birotha melletti táborban Bulgáriában.*

1444.

a) *A törökök ellen.* Ulászló király a Belgrád alatti táborból *jan. 25-én* kijelenti, hogy Gerendi Miklós fia Lászlónak a Hunyadi János kíséretében a törökök elleni, főleg *a Rácországon és Bulgárián keresztül egész Románia határáig* intézett hadjáratokban szerzett érdemei fejében a Torda megyében fekvő Keche nevű birtokot adományozza.

¹ Suppl. Annal. Scepus. II. 270.

² Teleki: Hunyadiak kora, X. 139.

Ugyanazon napon és ugyanazon helyen elrendeli, hogy Szokolyi Pétert és Pált Vesszős nevű küküllőmegyei birtokba iktassák.¹

Ugyanő márcz. 9-én Kisbocskai Simon máramarosi birtokosnak és rokonainak adományozza Kisbocskó nevű lakatlan birtokot és kiemeli, hogy Simon a törökök ellen Szerbiában, Bulgáriában egészen *Románia határáig* hatolván, kiválóan harczolt.²

Hunyadi János erdélyi vajda Temeshelyen *szept. 15-én* Dési Péternek (temesmegyei birtokosnak) Temeshely nevű birtokát *az átvonuló hadsereg megszállása* alól felmenteni rendeli.³

A várnai csatát említi Hunyadi János 1448 febr. 16-án, midőn azt mondja, hogy Berekszői Péter akkor, midőn ő (t. i. Hunyadi) Ulászló királylyal együtt a törökök ellen vonulva a Fekete-tenger mellett lévő *Warna* nevű helységről Omorath török uralkodó ellen harczolt, mint a hazának hű athlétája s védelmezője az ellenségre vetette magát és midőn még nem lehetett tudni, hogy kié lesz a győzelem, Hunyadi oldalán egynéhány török gyalogost, vagyis *Janchaarokat* (= *janicsárokat*) megtámadva, súlyos sebesülést szenvedett.⁴

b) *A csehek ellen.* Hédervári Lőrincz nádor *decz. 22-én* Perényi Jánosnak a Pálóczi Simonnal létrehozandó egyezségről egyetmást irván, egyúttal tudomásra hozza, hogy Giskra Jánosnak és másoknak tudósítása szerint *Thalaphuz* (cseh hadvezér), ki Tokajból azelőtt és jelenleg garázdálkodott, Perényinek házitisztje.⁵

¹ Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára 144. — Zichy-oklevéltár IX. 67.

² Máramarosi diplomák 326.

³ Hazai okmánytár VII. 463.

⁴ Magyar czímeres emlékek I. 69. V. ö. a Hunyadmegyei rég. és tört. társulat évkönyveivel is (IV. 90., 93.), hol Hunyadi János a malomvízi Kendefiaknak a Fekete-tenger táján fekvő *Warna* nevű helységről vívott csatában szerzett érdemeiről szól. — Hazai okmánytár VII. 464. Hunyadi Jánosnak 1444 november 20-án *a Romániában fekvő Kallipolisz nevű vár alatti táborából* keltezett levelét közli, melyben guti Ország Mihályt és Berencsi (Szentmiklósi) Pongráczot a várnai csata eredményéről értesíti; tartalma azonban nem vehető hitelesnek.

⁵ Zichy-oklevéltár IX. 90.

Hasonló esettel találkozunk 1445 nov. 27-én, midőn Ung megye tisztkara Csicseri Zsigmondot azon vád alól, hogy hűtlenül a csehekkel czimborázkodott volna, tisztázza. Kiderült ugyan, hogy ő éppen úgy mint maga a tisztkar annak idején kényszerhelyzetben volt és csak ennek nyomása alatt szolgált a cseheknek.¹

Itinerár. Jan. 25.: *Belgrád előtti tábor*; aug. 1., 3., 4.: Szeged; aug. 27., 28.: Nagyvárad; szept. 21., 22.: *Orsova melletti főhadiszállás*; okt. 3.: a Dunán átvezeti seregét Bulgáriába; okt. 9.: *Vidin*; okt. 16—18.: *Nikápoly*; okt. 24.: *a Kamesik folyónál* (Bulgáriában; Várnától déli irányban a fekete tengerbe ömlik); nov. 10., 11.: *Várna*.

1445.

a) *A törökök ellen.* A nádor a Várdai Miklós és Kállai János között folyó per tárgyalását a legtöbb megyének a törökök ellen most megtörtént hadbaszállása miatt *aug. 1-ről* okt. 13-ára elhalasztja.

Az országbíró pedig a Várdai Miklós és Geszti László közötti ügyet ugyanazon okból szintén ugyanazon időre halasztja el. Ugyanez történik egyidejűleg Várdai Miklósnak Lónyai István elleni pörében is.²

b) *Az osztrákok ellen.* Frigyes római király *júl. 19-én a kőszegi táborban* tartózkodik.

Aug. 4-én ugyanő «*im heere vor dem Schlosz Harenstein am Riger*» tartózkodik,³ ez pedig a Sopron megyében fekvő *Szarvók*.

Hunyadi János itinerára: jan. 25.: Hód-Vásárhely; febr. 6.: Székesfehérvár; ápr. 14.: Bősörmény; máj. 7.: Buda; máj. 9., 11.: Pest; jún. 5.: Arad; júl. 17.: Hunyad; nov. 29.: *Nikápoly*.

¹ Hazai oklevéltár 410, 411.

² Zichy-oklevéltár IX. 80, 81, 100.

³ Chmel: Reg. Frid. IV. 1942., 1946. sz.

1446.

a) *A törökök ellen.* Ung megye tisztkara előtt Csicseri Zsigmond *aug. 6-án* panaszt emel Iskei Péter ellen, hogy midőn (Csicseri Zsigmond) fiának kíséretében az országot pusztító törökök elleni hadjáratban résztvenni akart, tőle 25 forintot és egy süveget lopva, Váradra visszazökött.¹

b) *Az osztrákok ellen.* Frigyes király *márcz. 28-án* (Bécsben) Péter váczai püspöknek, Palovitzi Lászlónak (= Pálóczi), Bodó Györgynek és egyéb magyar követeknek oly menlevelet állit ki, melynek értelmében legfőlebb 200 lovashól álló kísérettel az ország és László király ügyében tartandó tárgyalás céljából udvarához jöhessenek.

Hunyadi János kormányzó Pesten *jún. 11-én* Frigyes királyhoz intézett levelében közli, hogy mult *márcz. havában a Cillyek ellen Stájerországban többször portyázott* és sajnálja, hogy ez alkalommal a király egynéhány alattvalója is megkárosult; ² ezzel áll összefüggésben, hogy a kormányzó *ápr. 13-án a stájer Feistritzet ostromolta.*³

Hunyadi János Budán *szept. 21-én* a Fehéregyháziak peres ügyeit azon okból halasztja el *aug. 1-éről 1447 jan. 13-ára*, mert Fehéregyházi Bálint, az ő házitisztje, vele együtt az ország ellenségei ellen mozgósítandó hadsereghez fog csatlakozni.

Szept. 29-én (Budán) ugyanazon okból a szeri Pózsafiak ügyét 1447 jan. 5-ére elhalasztja.⁴

Az ország rendei Budán *okt. 7-én* a Derencsénieknek Szobi János (gömörmegeyebeli családok) elleni pörét azért halasztják el 1447 jan. 13-ára, mert Szobi János a kormányzóval együtt a most indítandó hadjáratban részt fog venni.⁵

¹ Hazai oklevéltár 411.

² Chmel: Reg. Frid. IV. 2049., 2104. sz.

³ Felette érdekesek a «Chronik der Grafen von Cilly» (Graz, 1883) 103—106. lapjain olvasható részletek, melyek Hunyadi Jánosnak a Cillyek elleni hadjáratáról szólnak és melyek a mi okirati adatainkkal egyet-értenek.

⁴ Sztáray-oklevéltár II. 384, 385.

⁵ Zichy-oklevéltár IX. 112, 113.

Igaz, hogy ezen adatokból még nem tudjuk, hogy ezen hadjáratok ki ellen indultak, de tekintettel az alábbi időrendi adatokra, azt hiszem, hogy az osztrákok ellen irányultak.

Hunyadi János kormányzó *nov. 7-én a Sárvár alatti táborból* Bécs városához intézett levelében panaszkodik, hogy Frigyes király Magyarország ellen áskálódik és arra kéri, hogy Magyarország ellen ne nyújtson neki segítyt.¹

Az ország rendei *nov. 7-én* Budán kijelentik, hogy némai Kolozs Jeromos cseszneki várnagy peres ügyét a jelenlegi hadbaszállás rendezése miatt okt. 6-áról 1447 jan. 13-ára elhalasztják.²

Alsóindvai s Bolondóczy Pál Németin *nov. 12-én* elismeri, hogy házitisztjétől, szentandrászi Monthor Miklóstól 36 aranyforintot kölcsönvett, kötelezi magát, hogy ezen összeget a jelenlegi hadbaszállásból hazatérte után követendő 15-ik napon aranyban vagy egyéb jó bécsi értékben visszafizeti.³

Hunyadi János *nov. 21-én* a sopronmegyei *Szarvók melletti táborból* Sopron városának meghagyja, hogy fogva tartott embereit szabadon bocsássa.⁴

Frigyes király Bécsből *nov. 25-én (?)* megengedi Szentmiklósi Pongrácznak, hogy Hunyadi Jánosnak a németek (= osztrákok) ellen indítandó hadjáratában részt vegyen, de semmi kárt ne tegyen. Említést tesz e levél valami megtámadásról, mely a Morva folyó mellett történt.⁵

A kormányzó *nov. 27-én a neunkircheni táborból* írja a bécsieknek, hogy a jelenlegi háború csak Frigyes római király ellen van irányítva; a mennyiben azonban ők a királyt e háborúban a magyarok ellen támogatásban részesítenék, ne vegyék zokon, ha ő (t. i. Hunyadi) és csapatai ezt kellő megtorlással viszonzozzák.⁶

Ugyanő (a zalamegyei Bák-on) *decz. 30-án* tanúsítja, hogy akkor, midőn Hahóti Boldizsár vele együtt az osztrák területen

¹ Chmel: Reg. Frid. IV. 2180. sz.

² Hazai okmánytár II. 293.

³ Zichy-oklevéltár IX. 149, 150.

⁴ Sopronmegyei oklevéltár II. 324.

⁵ Történelmi Tár 1896. évf. 517.

⁶ Chmel: Reg. Frid. IV. 2198. sz.

működött hadseregben tartózkodott, Kávási György emberei Söjtör nevű birtokán garázdálkodtak.¹

Ezen hadjáratokra vonatkoznak még a következő, későbbi időből származó adatok is:

1. A leleszi konvent tanúsítja 1447 máj. 1-én, hogy Csicseri Zsigmond tizenkettővel magával letette azt az esküt, hogy az egri káptalant illető dézsmát csak három helyen szedte be *az elmult esztendőben*, de azt «az ezen felsőrészeket pusztító *csehektől* való feltében azoknak adta át, mint más ungmegyei nemesek is.»²

2. Hunyadi János Temesvárt 1447 aug. 5-én oklevelet állít ki, melyben a malomvizi Kendefiak érdemeit felsorolván, többi között elmondja, hogy nevezettek akkor szereztek maguknak nagy érdemeket, midőn «ezen ország kormányzóságát átvéve az összes lakosok megbizásából szent koronánk visszaszerzése s váraink visszafoglalása céljából Frigyes római király ellen tetemes hadi erő élén vonulva, egész országát és Bécs városának környékét tüzzel-vassal pusztítottuk».³

3. Ugyanő állít ki Tordán 1448 febr. 16-án egy oklevelet, melyben tanúsítja, hogy Berekszói Péter akkor, «midőn Frigyes római király ellen a szent korona visszaszerzése végett hadbaszálltunk, Ausztriát és Stájerországot tüzzel-vassal pusztítottuk», sok érdemet szerzett magának és nyíllövés által súlyosan megsebesült.⁴

Hunyadi János itínérára. Jan. 15.: Nagybánya; febr. 9.: Vári város; febr. 20.: Debreczen; márcz. 12.: Székesfehérvár; ápr. 13.: (Windisch-) *Feistritz ostrománál*; jún. 6.: Pest; jún. 11.: Pest; jún. 13., 16.: Pest; jún. 22.: Pest; jún. 27.: Buda; jún. 28.: Pest; júl. 1.: Pest; júl. 20.: Hunyad; júl. 25.: Temesvár; júl. 26.: Bocsárd; júl. 31.: Ápold; aug. 6., 8.: Temesvár; aug. 12.: Madaras városa; aug. 23.: Szeged; szept. 14., 27.: Buda; okt. 3.: Buda; nov. 7.: *Sárvári tábor*; nov. 21.: *Szarvokó melletti tábor*; nov. 27.: *Neunkircheni tábor*; dec. 2.: *Német-újhely melletti tábor*; decz. 9.: *Leobersdorfi tábor*; decz. 30.: Bák (Zala megyében).

¹ Hazai okmánytár IV. 342.

² Történelmi Tár 1902. évf. 63—64.

³ Hunyadmegyei rég. és tört. Társulat évkönyve, IV. 91.

⁴ Magyar czímeres emlékek I. 69.

1447.

a) *Az osztrákok ellen.* Az ország rendei Budán *márcz. 2-án* a németek (= osztrákok) ellen minap (pridem) a déli részek felé (versus partes australes) indított hadjáratban elesett serjéni Orros György kiskorú fiának (csanádmegyei család) minden néven nevezendő peres ügyeire nézve 1448 jan. 13-ikáig törvénykezési szünetet adnak.¹

V. Miklós pápa *máj. 20-án* levelet intéz Szécsi Dénes esztergomi érsekhez, melyben a Magyarország és Frigyes király között létrehozandó fegyverszünetet sürgeti. Ugyanezt írja Hunyadi Jánosnak is.

Máj. 21-én arra inti a pápa Frigyes királyt, hogy mindaddig, míg a pápai követ a magyarokkal nem tárgyalt, ezekkel szemben ne ellenségeskedjen.²

Jún. 1-én Frigyes király és Magyarország között a stájer Redegén két évre kötötték a fegyverszünetet.³

Frigyes király *szept. 18-án* Krems és Stein városoknak meghagyja, hogy levelének vétele után még ugyanazon napon húsz gyalogost küldjenek Würffleinsdorfba (= Wulfersdorf = Wölfersdorf az alsóausztriai Mistelbach táján), kik a Liechtensteineknek, Starhemberg Rüdigernek, Truchsess Miklósnak és másoknak Galiczi Pongrácz (= Szentmiklósi s Óvári Pongrácz) ellen segítségre legyenek; okt. 1-ig pedig annyi embert küldjenek Kornneuburgba, a mennyit csak lehet, hogy ezek Pongrácz ellen hadba vonuljanak.⁴

b) *Csehek ellen.* A kormányzó *júl. 31-én* «*in descensu nostro exercituali campestri prope villam Gaalch*» Németlipcse városának érdekében parancsot bocsát ki.⁵ Villa Gaalch nem más, mint a Nógrád megyében még most is létező *Gács*, vagy *Gácsfalva* nevű helység, mely már 1236-ban (Galch néven) Tomaj nb. Dénes nádor birtokában van. 1386 ápr. 13-án meg-

¹ Sztáray-oklevéltár II. 401.

² Chmel: Reg. Frid. IV. 2283., 2284. sz.

³ Chmel: Reg. Frid. IV. 2288. sz.

⁴ Chmel: Reg. Frid. IV. 2329. sz.

⁵ Századok 1909. évf. 865.

engedi Mária királynő Losonczy István fia Istvánnak, hogy a Nógrád megyében fekvő Gach nevű birtokán, illetve az ezen Gach nevű falu mellett lévő hegyen várat építhessen 1451-ben ezen Gács a csehek erőssége¹ s így nem szenvedhet kétséget, hogy a kormányzó fenti főhadiszállása a csehek elleni hadjáratára vonatkozik.

A kormányzó Rimaszombaton 1447 júl. 21-én a közte s Giskra János között megállapított békepontozatokat hiteles szövegben fogalmaztatja.²

Hunyadi János itinerára. Jan. 15.: Ó-Buda; jan. 18.: Buda; jan. 20.: Tolnavár; febr. 10.: Ó-Buda; febr. 18.: Buda; febr. 22., 24.: Ó-Buda; febr. 24.: Ó-Buda; márcz. 2., 9., 10., 11.: Ó-Buda; márcz. 20., 25., 26., 29.: Buda; ápr. 2.: Ó-Buda; ápr. 13.: Buda; ápr. 15.: Pest; ápr. 18.: Szentfalva; ápr. 21.: Kecskemét; máj. 8., 18., 22., 23.: Temesvár; jún. 23., 24., 25.: Pest; júl. 21.: Rimaszombat; júl. 31.: a nógrádmegyei *Gács előtti táborban*; aug. 4., 5.: Temesvár (Ráthnál aug. 4.: Balk); aug. 25.: Szeged; szept. 10., 14., 18., 19., 20., 21., 23.: Buda; szept. 29.: Hód-Vásárhely; okt. 13.: Temesvár; okt. 18.: Karánsebes; okt. 21.: Fewen (a fehérmegyei Fövény; más forrás szerint: Enyed); nov. 4.: Medgyes; nov. 29.: Enyed; decz. 27.: Buda.

1448.

a) *A törökök ellen.* A győri püspök felkéri ápr. 1-én Zala- és Sopronmegye tisztikarát, hogy a vele együtt az ország védelmezésére Győrre s Szombathelyre kirendelt nemeseket és zsoldosokat az általános hadbaszállásba ne vonják be, mert ezeknek jelenléte s érdekelttsége, melylyel a nevezett két vár érdekében szolgálnak, az egész országra nézve megnyugtatóssal és kellő hűséggel fog járni.³

Hogy az itt említett országos hadbaszállás a törökök ellen

¹ V. ö. Báuffy-oklevéltár I. 384. — Csánki I. 90. — Hazai okmánytár VI. 32.

² Zichy-oklevéltár IX. 169—171.

³ Sopronmegyei oklevéltár II. 335.

irányult, azt az alábbi adatok bizonyítják; de mivel a püspök kívánja, hogy Zala- és Sopron megye népei inkább Győr és Szombathely védelmezése érdekében otthon maradjanak, világos, hogy egy esetleges osztrák berohanástól félt.

A kormányzó Temesvárott *júl. 13-án* elrendeli, hogy Csapi István özvegyének perében Csapi Ákos ellen mindaddig intézkedés ne tétessék, míg ő (a kormányzó) a jelenlegi országos hadjáratból szerencsésen haza nem ér.¹

Ugyanő sürgeti Tordáról *júl. 26-án* Pozsony városát, hogy miután legközelebb a törökök ellen szándékozik indulni, a részére előkészített kocsikat és a bombavető mozsarakat azok tartozékaival együtt mielőbb küldje Budára, honnan budai udvarmestere Páthai László azoknak Belgrádra való szállításáról gondoskodni fog. Tudatja egyúttal Pozsony várossal, hogy ez azért igen szükséges, mert a törökök a Dunán túli partraszállást akadályozni akarják, miért is nagyon szükséges, hogy mindenekelőtt a gyalogság a kocsikkal és a tüzérségi felszereléssel együtt kompon szálljon át, hogy az ő és seregének biztos átkelését fedje.²

Ugyanő a nagyküüllőmegyei Hégen-ből *aug. 12-én* a Désen székelő belsőszolnokmegyei adószedőjével, a Flórenczből származó (Maninio) Pápá-val közli, hogy seregét már tudja a törökök ellen vezetni s hogy a dunai révhez jutott; meghagyja neki, hogy a gyűjtött pénzeket mielőbb juttassa el hozzá; *megtalálja őt Nagyszeben mellett.*

Szepesi László alkormányzó és Szobi János budai várnagyok *nov. 19-én* értesítik Pozsony városát, hogy a törökök Hunyadi Jánost leverték; a kormányzó azonban él, mert mindaddig a deszpotánál tartózkodik *Szendrő várában*, hol kitűnően bánnak vele s pár nap múlva Temesvárra jön, honnan Budára fog utazni.³

Ezen hadjáratra vonatkozik a következő adat is: Hunyadi János 1450 márcz. 13-án (Budán) az ország rendei előtt Pataki

¹ Zichy-oklevéltár IX. 196.

² Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára 377—378.

³ Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára 152, 153.

Lászlót azzal vádolja, hogy egyike volt azoknak, kik György szerb fejedelmet arra birták, hogy őt 1448-ban a törökök ellen Szerbián túl folytatott hadjárata után Szendrő várában letartóztattassa csak fia László kezesül adása s Érsomló vára átadása után bocsátotta szabadon.¹

Hunyad megye tisztikarának 1481 febr. 13-án Barcsán kiállított oklevelében olvassuk, hogy Hunyadi János a Rigómezőn a törökök ellen harczolván, lováról lebukván, földre esett és csak úgy menekülhetett, hogy bizonyos Tódor nevű hunyadmegyei oláh knyéz saját lovát neki rendelkezésre bocsátotta.²

A koszovoi, vagyis rigómezei csatáról a «Chronik der Grafen von Cilly» (Graz, 1883) következőleg nyilatkozik: «1448-ban Hunyadi János nagy hadjáratot indított Törökországba a hitetlenek ellen. A török császár elejébe vonult és Lukács-napján (okt. 18) harczoltak egymás ellen a keresztények és a törökök reggeli 10 órától a késő éjig; ezen a napon a magyaroknak kedvezett a szerencse; a következő napon a törökök menekülni akartak, de az újabb harczolás mégis megkezdődött, miután a török újabb gyalogos segédsapatokat kapott. Ezen megijedtek az oláhok és megszöktek és ennek a szökésnek az lett a következménye, hogy a keresztények csatájukat elvesztették és hogy a törökök rengeteg vérontást vittek véghez. Halva maradt majdnem 11,000 hatalmas úr (!), köztük volt Waydady Emrich (=Pécz nb. *Marczali (vajda fia) Imre*, Emerich von W(B)ersowez (=Ákos nb. *Pelsőcezi (Böbék) Imre*, Thomas Tschetsch (=Balog nb. felsőlindvai *Szécsi Tamás*); Zäckhl des Hunadts Janusch schwester suhn» (= *Székely*, Hunyadi János nővérének a fia). Az utóbira nézve megjegyzendő, hogy az itt elesett Székely János Hunyadi Jánosnak nem az unokaöccse, hanem nővérének a férje volt. Az oláhokra nézve pedig kiemelendő, hogy szökésök egyszerű árulásnak volt a következménye.

Garai László nádor 1448 *ápr. 12-én* «*in descensu nostro campestri sub castello Berzethe*» a tolnamegyei anyai Bodó Gergelyt és Andrást Tóttös László ellen idéztetni rendeli.³

¹ Történelmi Tár 1890. évf. 105.

² Fejér XI. 506.

³ Zichy-oklevéltár IX. 185, 186.

Berzété Gömör megyében van; a XV. században mint vár szerepel. Hogy ki ellen irányult a nádor hadbaszállása, bizonytalan. A kormányzó ugyanazon napon Berzeweze nevű helységben tartózkodik,¹ a miből majdnem bizonyosan következtethető, hogy ezen Berzeweze csak a Berzété ferdlítése.

Hunyadi János itinerára. Jan. 20.: Vásárhely; jan. 21., 22.: Udvarhely; febr. 16.: Torda; febr. 20.: Szászsebes; febr. 25.: Segesvár; febr. 29.: Torda; márcz. 19.: Szeged; ápr. 12.: Berzöcze (de ez valószínűleg a gömörmegyei *Berzété*); ápr. 22.: Székesfehévár; máj. 9.: Buda; máj. 25.: Medgyes; jún. 3.: Buda; jún. 17.: Kercz; jún. 19., 21., 25.: Buda; júl. 10., 13.: Temesvár; júl. 26.: Torda; aug. 12.: Hégen; aug. 14.: Besztercze; aug. 15.: Szentágota; aug. 26., 27.: Karánsebes; szept. 6., 8.: Keve; szept. 12., 14., 17.: *Szerbiában* a Duna kelőjénél lévő Kövesen; szept. 25.: a Duna kelőjénél lévő Zaboticza nevű helység mellett; szept. 28.: a szerb Köves-en; okt. 17.—19.: *Rigómező*; decz. 14.: a szerb *Köves melletti tábor*; decz. 18., 20., 23., 26., 28., 30., 31.: Szeged.

1449.

Hunyadi János itinerára. Jan. 20., 24.: Temesvár; febr. 14.: Szabadka; márcz. 27.: Buda; ápr. 6., 10., 18.: Buda; máj. 1.: Temesvár; máj. 31.: Monostor; jún. 12., 23.: Buda; jún. 24., 25.: Pest; jún. 25., 26.: Buda; júl. 2—4.: Buda; júl. 10.: Pest; júl. 14.: Nagyhátvan; júl. 22.: Kövesd; júl. 28.: Csaba; szept. 17.: Debreczen; szept. 25.: Kálló; nov. 17.: Gáld; decz. 5.: Rimaszombat; decz. 6.: Saruot (tekintetettel arra, hogy decz. 5-én Rimaszombaton volt, alig tévedünk, ha ezen Saruot alatt a Heves megyében még most is létező Sarud-ot értjük); decz. 10.: Ipolyság; decz. 14.: Pest.

• ¹ Zichy-oklevéltár IX. 185. •

1450.

Belzavarok az ország felvidékén. Frigyes császár Bécs-újhelyen márcz. 21-én Bártfa város tanácsához írja, hogy (szentmiklósi) Pongrácz támadásra készül, ki ellen sereget gyűjtött és Cilly Ulrik grófot tette meg főkapitánynak; Giskra János is Ausztriába fog jönni, hogy őt segítse; kéri tehát a tanácsot, hogy Giskrát támogassa.¹

Cilly Ulrik júl. 19-én «*in exercitu campestri ante civitatem Zakolcza*» (a Szakolcza város előtti táborában) parancsot küld a zágráb-gréczi előljárásának.² Hogy ki ellen indult a táborozás, az előbbi adatból könnyen tudható.

Ide tartoznak még a következő adatok is:

a) Hunyadi János (Nagy-Túron) ápr. 1-én levelet ír Rozgonyi György Pozsony megye főispánjának, melyben egy Choka (= Csóka) nevű ágyú megküldését sürgeti.³ Ezen adatot csak a következő érdekes pontja kedvéért soroztam ide be. A kormányzó t. i. egyebek közt azt is írja: «ha Uraságod tőlünk oly fontos célra bármily felette értékes tárgyat kérne, akkor nemcsak azon esetre teljesítenők kérését, ha ez a tárgy rézből volna, hanem akkor is, ha a legtisztább aranyból volna;» ebből következik, hogy a kért ágyú rézből volt.

b) 1450 körül, márcz. 25-én, Thabor hegye. Magyar Balázs capitaneus in monte Thabor levele Bártfa város tanácsához, melyben írja, hogy nem felel meg a valóságnak, hogy Hunyadi János Szentmiklósi Pongráczot elfogta s végül a cseh rablók-ról ír.⁴

Hunyadi János itinerára. Jan. 24., 25., 28., 29.: Buda; febr. 10., 16., 25.: Buda; márcz. 5., 9., 13.: Buda; márcz. 27., 28.: Mezökövesd; márcz. 30.: Temesvár; ápr. 1.: Nagytúr; ápr. 9., 16.: Csanád; ápr. 21.: Belgrádi vár; máj. 5., 6.: Keve; máj. 18.: Hunyad; máj. 21.: Temesvár; jún. 11—17.: Buda;

¹ Bártfa város levéltára 553. sz.

² Tkalčić: Monum. civit. Zagrab, II. 207.

³ Hazai okmánytár VII. 467.

⁴ Bártfa város levéltára 579. sz.

jún. 28.: Buda; júl. 3., 4.: Buda; júl. 11.: Balyty; júl. 15.: Pest; aug. 19.: Buda; aug. 25.: Maros; szept. 4.: Galgócz; szept. 9.: Buda; szept. 13., 20.: Püspöki; szept. 22—24.: Pozsony; szept. 28.: Püspöki; okt. 5—6.: Pozsony; okt. 7.: Püspöki; okt. 9—28.: Pozsony; nov. 2—7.: Pozsony; nov. 3.: Püspöki; nov. 4—7.: Pozsony; nov. 19.: Nagyszombat; decz. 2.: Temesvár; decz. 20., 29.: Csanád.

Dr. WERTNER MÓR.

Magyar huszártiszt 1822-ből.